Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Työ- ja elinkeinoministeriö
Erityisasiantuntija Katja Tuokko, energiaosasto

Lausunto

MAA- JA METSÄTALOUSVALIOKUNNAN ASIANTUNTIJAKUULEMINEN 17.3.2022

Asia: HE 27/2022 vp

Tausta

Valtioneuvosto on 3.3.2022 antanut eduskunnalle esityksen ilmastolaiksi (HE 27/2022 vp).

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi ilmastolaki. Samalla voimassa oleva ilmastolaki ehdotetaan kumottavaksi. Esityksen tavoitteena on hallitusohjelman mukaisesti vahvistaa sääntelyn ohjausvaikutusta ja varmistaa, että Suomi saavuttaa hiilineutraaliuden vuoteen 2035 mennessä. Ehdotetussa laissa säädettäisiin uusista ilmastotavoitteista. Vuoden 2035 hiilineutraaliustavoitteen lisäksi esityksessä säädettäisiin päästövähennystavoitteet vuosille 2030 ja 2040. Vuodelle 2050 asetettua päästövähennystavoitetta päivitettäisiin ja säädettäisiin myös nielujen vahvistamisen tavoitteesta. Samoin hallitusohjelman mukaisesti ilmastolain suunnittelujärjestelmä laajennettaisiin koskemaan maankäyttösektoria.

Laissa säädettäisiin lisäksi ilmastopolitiikan suunnittelujärjestelmästä, nykyisellään kuuluvat pitkän aikavälin suunnitelma, keskipitkän aikavälin suunnitelma sekä ilmastonmuutokseen sopeutumista koskeva suunnitelma. Suunnittelujärjestelmää laajennettaisiin niin, että jatkossa ilmastolaissa säädettäisiin myös maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmasta.

Työ- ja elinkeinoministeriö on osallistunut ilmastolakia valmistelleeseen työryhmään.

Työ- ja elinkeinoministeriön näkemykset

Ihmisten toiminnasta aiheutuvat kasvihuonekaasupäästöt ovat jo muuttaneet ilmastoa merkittävästi kuten hallitustenvälinen ilmastonmuutospaneeli IPCC toteaa 9.8.2021 julkaisemassaan raportissa. Työ- ja elinkeinoministeriö toteaa, että ilmastonmuutokseen on suhtauduttava vakavasti ja sen torjunta on oltava tehokasta. Suomen ilmastopolitiikan kannalta keskeisessä roolissa ovat sekä kansainväliset että EU-tason päästövähennystavoitteet. Etenkin EU:n 2050 ilmastoneutraaliustavoite ja EU:n vihreän kehityksen ohjelma sekä kansallisesti asetettu hiilineutraalisuustavoite ohjaavat Suomen energia- ja ilmastopolitiikkaa.

Työ- ja elinkeinoministeriö muistuttaa, että Suomen kasvihuonepäästöistä noin 75 prosenttia on peräisin energian tuotannosta ja käytöstä. Täten energiapolitiikka on keskeisessä roolissa myös ilmastopolitiikan kehittämisessä. Hyvä hallinnonalojen välinen koordinaatio ja yhteistyö on tärkeää, jotta Suomi voi saavuttaa kansalliset päästövähennystavoitteensa ja EU-tason tavoitteet.

Kasvihuonekaasupäästöjen vähentämistä ei voi tarkastella irrallaan muista politiikan lohkoista. Työ- ja elinkeinoministeriö muistuttaa, että kasvihuonekaasupäästöjen vähentämisen rinnalla energiapolitiikalla on myös muita lähtökohtia, jotka ovat tulleet erityisen tärkeiksi Venäjän aloitettua sotatoimet Ukrainassa. Näitä energiapolitiikan lähtökohtia ovat energiahuollon toimitusvarmuus, kilpailukyky, ympäristöllinen kestävyys ja omavaraisuus. Ilmastopolitiikan tavoitteisiin pääsemisessä korostuvat energia- ja ilmastopolitiikan integroidut toimenpiteet, jossa painottuvat energiatehokkuus ja energiansäästö sekä uusiutuvien energialähteiden tuotannon ja käytön lisääminen.

Suunnittelujärjestelmä (7−13 §)

Voimassa olevaan ilmastolakiin verrattuna uusi lakiesitys laajentaisi suunnittelujärjestelmää koskemaan maankäyttösektoria niin, että ilmastopolitiikan suunnittelujärjestelmään kuuluisi pitkän aikavälin ilmastosuunnitelma, keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelma, maankäyttösektorin ilmastosuunnitelman sekä kansallinen ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelma.

Työ- ja elinkeinoministeriö on valmistelun kuluessa korostanut kustannustehokkuuden merkitystä tavoitteiden asettamisessa. Uudessa laissa kustannustehokkuus tulee esille suunnittelujärjestelmää koskevassa pykälässä 8 (2 mom. 4 kohta). Työ- ja elinkeinoministeriö pitää tärkeänä kiinnittää erityistä huomiota kustannustehokkuuteen ilmastolain mukaisissa suunnitelmissa. Taakanjakosektorin (ja maankäyttösektorin) päästövähennykset saavutetaan useiden toimenpiteiden muodostamana kokonaisuutena. Tällä hetkellä päästövähennyksiä ei ohjata taakanjakosektorilla esimerkiksi vahvan taloudellisen ohjauskeinon kuten päästökaupan puitteissa. Laajan keinovalikoiman tarve jättää erityistä harkintaa toimenpiteistä päättäessä. Työ- ja elinkeinoministeriön näkemyksen mukaan toimenpiteitä arvioitaessa ja päätettäessä tulisi huomioida toimenpiteiden vaikutukset kansantalouteen sekä yritysten kilpailukykyyn. Suunnitelmien laadinnassa eri toimenpiteille tulisi pystyä arvioimaan päästövähennystonnin hinta sekä vaikutukset kilpailukyvylle, jotta pystytään muodostamaan kokonaiskuva sekä vertailemaan eri toimenpiteiden vaikuttavuutta keskenään.

Ilmastolain suunnittelujärjestelmä ei poista tarvetta työ- ja elinkeinoministeriössä laadittavalle ilmasto- ja energiastrategialle (IES), joita on laadittu vuodesta 2001 alkaen. Tällä hetkellä valtioneuvosto valmistelee työ- ja elinkeinoministeriön johdolla Sanna Marinin hallitusohjelman mukaista ilmasto- ja energiastrategiaa. Strategia valmistellaan koordinoidusti keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelman kanssa. Strategia kattaa kaikki kasvihuonekaasupäästölähteet (päästökauppasektori, taakanjakosektori, maankäyttösektori) ja nielut (maankäyttösektori).

Strategiassa ovat mukana myös EU:n energiaunionin viiden ulottuvuuden mukaiset tarkastelut (vähähiilisyys ml. uusiutuva energia, energiatehokkuus, energiamarkkinat, energiaturvallisuus sekä TKI-toimet), ilmastonmuutokseen sopeutuminen, energia- ja kasvihuonekaasutaseet sekä kattavat vaikutusarviot valitusta politiikkatoimien kokonaisuudesta (ympäristövaikutukset, sukupuolten välinen tasa-arvo, kansantalous, valtiontalous sekä sosiaaliset ja alueelliset vaikutukset). Lisäksi strategiassa voidaan nostaa esille muitakin energia- ja ilmastopolitiikan ajankohtaisia teemoja, esim. energian huoltovarmuus.

Päähuomio sekä strategiassa linjattavissa politiikkatoimissa, että niihin perustuvissa skenaarioissa kiinnitetään EU:n vuodelle 2030 asettamien ilmasto- ja energiatavoitteiden täyttämiseen ja hallitusohjelman hiilineutraalius 2035 -tavoitteeseen.

Politiikkatoimia arvioidaan niiden vaikuttavuuden ja kustannustehokkuuden näkökulmasta sekä alueelliset erot ja työllisyysvaikutukset huomioon ottaen. Vuoteen 2040 ulottuvilla skenaariolaskelmilla arvioidaan eri toimialojen energiataseita ja kasvihuonekaasupäästöjen kehitystä. Skenaarioilla on olennainen rooli, kun eri politiikkatoimien vaikutuksia arvioidaan.

Strategian valmistelussa otetaan huomioon myös komissiolta heinäkuussa 2021 tulleet Euroopan vihreän kehityksen ohjelman (Green Deal) Fit for 55 –lainsäädäntöesitykset sekä eri ministeriöissä tehtävä sektorikohtainen selvitystyö.

Energia- ja ilmastostrategian valmistelusta ja toimeenpanosta valtioneuvoston piirissä vastaa hallituksen ilmasto- ja energiapoliittinen ministerityöryhmä. Strategia on tarkoitus laittaa lausuntokierrokselle huhtikuussa 2022 ja antaa eduskunnalle valtioneuvoston selontekona myöhemmin keväällä.